

našteti so v prostorih enote za Koroško hranjeni še fondi: Železarna Prevalje, Železarna Ravne ter fondi koroških gradbenih in drugih podjetij predelovalne industrije. Izmed finančnih ustanov, ki so sooblikovale koroško zgodovino v drugi polovici 19. in prvi polovici 20. stoletja, so navedeni fondi hranilnic in posojilnic: Guštanj, Marenberg, Brezno in Slovenj Gradec.

Na področju zdravstva in socialnega varstva hrani koroška enota PAM arhivsko gradivo Splošne bolnišnice Slovenj Gradec, nastalo med letoma 1898 in 1980, ter centrov za socialno delo Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec, ki je nastalo po letu 1948. Zadnji sklop arhivskega gradiva, ki se nanaša na Koroško, tvori arhivsko gradivo posameznikov, kot so Marijan Gerdej, Franc Ksaver Meško, Josip Mravljak in drugi. Tudi ta sklepni pano krasijo podobe arhivskega gradiva iz nekaterih navedenih fondov. Pri tem velja izpostaviti knjigo rudarskih listin družbe Scheriau in Composch v Črni iz let 1828–1858, knjigo proizvodnje tovarne kos v Slovenj Gradcu za leta 1888–1903 in knjigo članov bratovske skladsnice Železarne Prevalje – obrat plavž za obdobje 1860–1871.

»Biseri koroške arhivske dediščine« je razstava, ki po dolgem času ponovno postavlja v ospredje arhivsko tematiko/problematiko na Koroškem. Namen razstave ni zgolj podajanje podatkov o zgodovini javne arhivske službe na Koroškem, temveč prek dodanih fotografij arhivskega gradiva, ki ga hrani Enota PAM za Koroško, opozoriti na pomen, raznolikost, pestrost in uporabnost gradiva tako za znanstveno–raziskovalne kot tudi druge kulturne, pravne, upravne in turistične namene.

Dr. Vinko Skitek

Lilijana Urlep:
Jožef Smej: škof, ki ga je Bog obdaril z mnogimi darovi
Razstava ob stoletnici rojstva mariborskega pomožnega
škofa dr. Jožefa Smeja (1922–2020)

Maribor: avla pred Slomškovo dvorano, 15. 2.–30. 3. 2022

Leta 2022 mineva sto let od rojstva mariborskega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja (1922–2020), ki je s svojim delom in življenjem vplival na številne ljudi in zapustil veliko sledi. Bil je goreč duhovnik in škof, teolog, zgodovinar, literarni ustvarjalec, prevajalec, publicist, urednik, intelektualec in vsestransko razgledan človek. Ob tej priložnosti je Nadškofijski arhiv Maribor pripravil priložnostno razstavo Jožef Smej: škof, ki ga je Bog obdaril z mnogimi darovi; razstavo je pripravila mag. Lilijana Urlep. Namen razstave je večplasten: obuditi spomin na življenje in delo velikega Prekmurca in Slovenca ter opozoriti na prepletanje njegove osebne zgodbe in cerkvene zgodovine Prekmurja.

Razstava, za katero je predvideno, da bo gostujoča, temelji na gradivu iz škofove bogate zapuščine, ki jo hranimo v Nadškofijskem arhivu Maribor. Sestavljena je iz dveh delov. V prvem delu je prikazano škofovo življenje od rojstva v Bogojini in odločitve za duhovniški poklic do imenovanja za pomožnega škofa in bogate jeseni življenja. V drugem delu je prikazano njegovo delovanje na pastoralnem, raziskovalnem in ustvarjalnem področju. Razstava govori o velikem človeku, ki je goreče ljubil rodno Prekmurje, a je velik del življenja preživel v Mariboru, ki ga je prav tako vzel za svojega. Svojega dela ni posvečal samo rodnemu Prekmurju, temveč tudi celotni mariborski škofiji in slovenskemu narodu nasploh. Zaradi številnih vezi s tujimi duhovniki, škofi (predvsem avstrijskimi in madžarskimi) in verniki je njegov vpliv segal tudi preko slovenskih meja.

Jožef Smej se je rodil 15. februarja 1922 v Bogojini, ki je takrat uradno spadala še pod sombotelsko škofijo; Prekmurje je namreč šele leta 1924 prišlo

Slovesno odprtje razstave (Foto: p. Ivan Rampre DJ).

pod apostolsko administracijo lavantinskega oziroma mariborskega škofa. Kot je prikazano na razstavi, se je najprej odločil za študij medicine, a si je že po dobrem mesecu študija v Ljubljani premislil in se vpisal na mariborsko bogoslovje z namenom, da postane duhovnik. Žal je šolanje prekinila vojna, tako da je študij nadaljeval v Sombotelu na Madžarskem, kjer je bil 8. decembra 1944 posvečen v duhovnika. Po koncu vojne je služboval v Dokležovju, Dobrovniku, Turnišču in Murski Soboti (1948–1969). V času, ko je služboval v Murski Soboti, je Prekmurje tudi uradno prišlo pod mariborsko (takrat še mariborsko-lavantinsko) škofijo.

Do velike spremembe na njegovi življenjski poti je prišlo leta 1969, ko je bil imenovan za kanonika mariborskega stolnega kapitlja, zaradi česar je iz Prekmurja odšel v Maribor. Kasneje je postal ravnatelj škofijske pisarne, stolni prošt in leta 1980 generalni vikar. 25. aprila 1983 ga je papež Janez Pavel II. imenoval za mariborskega pomožnega škofa in naslovnega škofa črniškega, 23. maja istega leta je v mariborski stolnici prejel škofovsko posvečenje. Imenovanje za kanonika in kasneje še posebej za pomožnega škofa je razveselilo številne ljudi, predvsem domače Prekmurce.

Kot pomožni in kasneje upokojeni škof je zavzeto deloval v času (nad)škofov Franca Krambergerja, Marjana Turnška in Alojzija Cvikla. Bil je dejaven član Jugoslovanske in kasneje Slovenske škofovske konference. Kot duhovnik in škof je navezal številne stike z avstrijskimi in madžarskimi duhovniki, škofi in verniki, poznali in cenili so ga tako doma kot v tujini. Leta 2009 se je upokojil, vendar je tudi še po upokojitvi rad pomagal v pastoralni in sodeloval na raznih dogodkih. Po zlomu kolka je odšel v Dom sv. Lenarta v Lenart v Slovenskih goricah. Umrli je 21. novembra 2020, pokopan je v domači Bogojini.

Škof Smej je bil dejaven na številnih področjih, tako pastoralnem kot znanstveno-raziskovalnem, literarnem in prevajalskem področju, čemur je – kot je bilo že omenjeno – posvečen drugi del razstave. Na pastoralnem področju je svoje sledi zapustil kot goreč oznanjevalec Božje besede, pridigar, spovednik in birmovalec. Še posebej se je posvečal ekumenizmu in skrbi za slovenske izseljence ter porabske Slovence.

Zaradi raziskovalne žilice in študija, ki se mu je posvečal vse življenje, je bil dejaven tudi na znanstveno-raziskovalnem področju, kjer se je ukvarjal predvsem s prekmursko zgodovino in književnostjo. Preučeval je krajevno zgodovino in delo prekmurskih duhovnikov; oboje je ovekovečil v več znanstvenih in literarnih delih. Navedeni tematiki se je posvetil tudi v svoji doktorski disertaciji z naslovom Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga.

Poleg raziskovalne mu je bila pri srcu tudi literarna dejavnost, ki se ji je posvečal že od mladih nog. Objavljal je pesmi, biografske romane, nabožna dela. Bil je velik poliglot, svoj dnevnik je še do zadnjega vodil v različnih jezikih. Kot prevajalec je ustvaril obsežen prevajalski opus, ki obsega strokovna in literarna besedila. Svoja dela je objavljala v različnih revijah in časopisih. Še posebej je bil povezan s Stopinjami, pri katerih je dolga leta sodeloval kot urednik in kasneje pisec besedil.

Razstava je svoje popotovanje začela v Mariboru, kjer je škof Smej prebil velik del življenja, poleti in jeseni 2022 bo obiskala še nekaj prekmurskih in štajerskih krajev, kjer se ljudje še danes z velikim veseljem spominjajo škofa kot gorečega duhovnika, raziskovalca in dobrotnika.

Mag. Lilijana Urlep